

הרב חיים אבערלאנדער

רב דקהל שארית ישראל ווילעדניק
וראש הכולל אור ישראל

מאמר הזה תהא לעילוי נשמתו של דודי החשוב האי גברא יקירא רודף צדקה וחסד הרבני החסיד המפואר מוה"ר מרדכי אהרן חיים בהר"ר אליעזר ז"ל שהי' מפארי וחשובי קהלת יעקב פאפא, וההעדרו הוא כאב חזק לכל המשפחה וכל מכיריו בהרגשה שאבדנו כלי חמדה צפירת תפארה, ויה"ר שבזכות הדפסת ד"ת לעי"נ יתעלה נשמתו, ובגן עדן תהא מנוחתו, ויהי' למליץ יושר בעד כל משפחתו, אכ"ר

בענין כשרות כלים לעשיית גבינה

וכ"ה בשו"ע שם (ס"ו) וז"ל, כלי מתכות אף על פי שיש אומרים שאם נשתמש בו איסור במקצתו, נאסר כולו, משום דחם מקצתו חם כולו, אבל לענין הכשרו לא עלה לו הכשר, עד שיכשיר כולו, בין לענין הגעלה, בין לענין ליבון. וכתב הרמ"א על זה, ודווקא אם נשתמש בכולו, אבל אם ידוע שלא נשתמש רק בקצתו, כבולעו כך פולטו, עכ"ל.

והאחרונים נתקשו, דבסי' צ"ד כתב הטור וז"ל, התוחב כף חולבת לתוך קדירה של בשר, משערין בכל מה שתחב ממנו בקדירה וכו', וכתב הר"פ (בהגהות הסמ"ק), שאם הכף של מתכות משערין בכולו, ואף מה שלא נכנס ממנו בקדירה, משום דחם מקצתו חם כולו עכ"ל. וכ' הב"י, אבל בש"ד (סימן פ"ה) כתב, דאפי' בכף של מתכות לא משערין אלא במה שנכנס. דנהי חם מקצת חם כולו, מ"מ לא אמרינן דהולך בליעתו בכולו, וכתב מהרא"י בכתבים (ת"ה ח"ב סימן ק"ג) שכן קבל מרבתי, דהכי נהגינן, עכ"ל.

וכ"ה בשו"ע (שם סעי' א') וז"ל, התוחב כף חולבת לתוך קדירה של בשר, משערין בכל מה שנתחב ממנו בקדירה. ויש מי שאומר, שאם הכף של מתכות משערין בכולו משום דחם מקצתו חם כולו, הגה, וסברא

בקובץ אור ישראל גליון (ס') נתפרסם מו"מ של הלכה בין הרה"ג ר' מנחם מאיר וייסמאנדעל שליט"א אבד"ק נייטרא מאנסי, ובין הרה"ג ר' אשר עקשטיין שליט"א דומ"ץ בעלזא ברוקלין, בענין כשרות כלים לעשיית גבינה, ולדעתי יש להקל בזה. נדון זה יסודו בענין בליעת איסור ע"י חם מקצתו חם כולו, והוא ענין שנתפשטו פארותיו בטוש"ע או"ח ס"י תנ"א, וביו"ד ס"י צ"ב וצ"ד וקכ"א. ע"כ אבאר פרשתא דא בעזהש"ת.

(א)

שיטות הפוסקים בדין חם מקצתו חם כולו

סתירת פסקי הטור והשו"ע

כתב בטור (יו"ד ס' קכ"א) וז"ל, כתב הרשב"א, כל כלי מתכות שחם מקצתו, חם כולו. לפיכך אפילו אם לא נשתמש בו איסור אלא במקצתו, נאסר כולו. ודוקא לאיסור, אבל לענין הכשירו, לא עלה הכשרו עד שיכשיר כולו, בין לענין הגעלה בין לענין ליבון, עד כאן. ונ"ל דווקא כשנשתמש בכולו, אבל אם ידוע שלא נשתמש אלא במקצתו, נכשר נמי מקצתו, דכבולעו כך פולטו, עכ"ל.

לרווחא דמילתא, אף ליי"א דסוכרים דנבלע
בכולו, עיי"ש.

ורעק"א בגליון הש"ך כתב דבר חדש
ביישוב קושיית הש"ך, דלקמן כתבנו בשם
איזה פוסקים, דענין חס מקצתו חס כולו היינו
כשהכלי מעצמו אינו חס, משא"כ אם הכלי
חס מעצמו, לכו"ע הולכת הבליעה בכולו
]ואפי' לגבי שאר כלים דאינם של מתכות הדין
כן[. ולפי"ז כ' רעק"א, דהשאלה אם מהני
הגעלה למקצת כלי, נוגעת גם לגבי כלי חס
כולו, על דרך שסובר הרשב"א לגבי חס
מקצתו, וזה אתא הרמ"א לאשמעינן, דשפיר
אמרינן בזה כבכ"פ, ומועל הגעלה במקצתו,
דמוציא הבליעה גם מצד השני, ודלא
כהרשב"א, עיי"ש.

אולם דברי המחבר עדיין צ"ב, דהרי
המחבר כתב בהדיא, שאם נשתמש בו איסור
במקצתו, נאסר כולו, דחס מקצתו חס כולו,
ובסי' צ"ד פסק דאינו מוליך בליעתו בכולו.
ועי' בפר"ח שכ' שנעלם מהמחבר מה שפסק
הוא בעצמו שא"צ לשער בכף של מתכות,
אלא נגד מה שנתחב בקדירה, משום שאין
הבליעה מתפשטת בכולו, עיי"ש.

ונראה לבאר דברי המחבר, דהמעין בסי'
צ"ד יראה, דהביא המחבר מחלוקת הפוסקים
אם כשתחב מקצת כף, נבלע בכולו, ולא
הכריע בהדיא להקל. ואעפ"י דהביא דיעה
ראשונה להקל בסתם, מכל מקום הביא אח"כ
גם דעת המחמירים בשם י"א, ומוכח מזה
דסובר, דלכתחילה יש להחמיר כדבריהם, ורק
במקום הפסד או שעהד"ח יש להקל, וכ"כ
בכפה"ח שם (ט"ד) בשם ספר זבחי צדק
(סקי"ג), וכ"ה בבן איש חי' (שנה ב' קרח סי'
ו'). ולכן כתב המחבר בסי' קכ"א וז"ל,
ואעפ"י די"א דכלי חס מקצתו חס כולו וכו',
וכוונתו בזה, דלהמחמירים בסי' צ"ד דמוליך
בליעתו בכולו, ולדבריהם כלי שנשתמש

ראשונה עיקר, וכן נוהגין, עכ"ל.

ונמצא דהטור והשו"ע בסי' צ"ד פסקו,
דאעפ"י דחס מקצתו חס כולו, מכל מקום אינו
מוליך בליעתו בכולו, ובסי' קכ"א מבואר
כדבריהם דשפיר מוליך בליעתו בכולו, ואם
תחב כף מקצתו באיסור, נאסר כולו, ונחלקו
שם רק אם הגעלה במקצת מוציאה את
הבליעה מכולו.

ביישוב קושיא זו מצינו בזה כמה מהלכים
דברי הפוסקים, ויש מזה כמה נפק"מ
להלכה, ואבאר דבריהם.

שיטת הש"ך שם

הש"ך שם (ס"ק י"ז) האריך בזה, ומבאר
דהעיקר הוא כמו שמבואר בסי' צ"ד, דאינו
מוליך בליעתו בכולו. ומביא שכ"פ מהר"מ
מ"ץ בתשובה וז"ל, איסור שנפל על הקדרה
במקום אחד, אין צריך הגעלה בכולו, כי כן
אמר הרא"ש. והא דאמרינן חס מקצתו חס
כולו, היינו דוקא לענין זה, דאם הכלי נעשה
חס בראש אחד, ונפל האיסור בראש השני,
לענין זה מהני חס מקצתו חס כולו, שגורם
חמימותו לאיסור ליבלע בראש השני. אבל לא
מהני שאם נפל האיסור מצד אחד, שיהא
מתפשט בצד השני, עכ"ל. ומבאר הש"ך
דדעת רוב הפוסקים היא כמהר"ם מ"ץ,
ומסיים הש"ך וז"ל, והכי קיימא לן וכו',
ואפשר דגם הטור והרב בהג"ה שכתבו משום
דכבכ"פ, אין ר"ל שמוליך בליעתו, אלא ר"ל
שלא בלע רק במקצת, כך בשעת פליטה אין
בו איסור רק במקצת, עכ"ל.

והנה מש"כ לפרש כן דברי הטור, צ"ב
קצת, דהטור כתב "נכשר" מקצתו, דכבכ"פ,
א"כ נראה דשפיר נבלע בכולו, ורק דנכשר ע"י
הגעלת מקצתו. והפר"ח והגר"א בכיאוורו
כתבו וז"ל, ובסי' צ"ד כבר כתב דלא אמרינן
חס מקצתו, ולא כתב כאן כבכ"פ, אלא

1 אולם הפר"ח הנ"ל כתב, דהמחבר סובר דא"צ להחמיר כלל כהי"א, דבסי' צ"ד סעי' ד' לגבי בשר שחתכו בסכין
חולבת, סתם לגמרי מהמקילין, דא"צ ס' אלא נגד מה שחתך בסכין, ולא הביא כלל שיטת הי"א, וכ"נ מדברי הש"ך שם

דברי הטור והרמ"א, דמיירי שרוצה להשתמש באותו מקצת שהגעיל, ומש"כ אבל אם ידוע שלא נשתמש אלא במקצת, כבולעו כך פולטו, ר"ל דהכשר מהני להשתמש באותו מקצת כלי, דמאותו חלק נפלטת הבליעה, ורק מהצד השני אינו מוציא בליעתו, ומש"ה אם רוצה להשתמש בחצי השני צריך הגעלה, דלא נפלטת הבליעה משם. וכן מבאר בשו"ת פנים מאירות (חלק א' סימן פ"ג) את דברי הרמ"א, ומסיים - אולם דבריו הם קצת דוחק, ואין זה במשמעות לשון רמ"א, עיי"ש.

אולם עדיין קשה לדבריו, מש"כ הטור והרמ"א - ודווקא אם נשתמש בכולו, הרי אם לא מיירי הרמ"א אלא כשרצונו להשתמש באותו מקצת שנגעל, א"כ גם בנשתמש בכולו מותר להשתמש בחלק הנגעל, כיון דאין מוציא בליעתו מכולו.

ומצאתי בפרמ"ג (שם) שכתב וז"ל, ומש"כ כבכ"פ, כלומר ומאותו צד השני אינו מפליט לצד שנתחב, ודיעבד שרי. הא שימש בכולו, יש בו ממש טפי, אז מפליט מצד הא' לצד הב' שנתחב, וצ"ע, עכ"ל. ולא הבנתי דבריו, הא בסי' צ"ד בתחב כף, מבואר דאפילו אם תחב כף שבלעה בכולה, אין כל הכף מוציאה בליעתה, אלא רק מקצתה שנתחבה בתבשיל, א"כ למה לא מהני לכלי שנאסר כולו הגעלה במקצתו, כדי להשתמש עכ"פ באותו מקצת, וצ"ע.

ומצאתי בבנינת אדם (מ"ו) שג"כ נתקשה בזה, ומחדש דאם נשתמש באיסור בכל הכלי, לא מהני הגעלה במקצת אפי' להשתמש במקצת, דחיישינן דישתמש בצד השני שלא הגעיל. משא"כ כשנאסר הכלי רק ע"י שימוש

מקצתו נאסר כולו, לא תימא דמכל מקום מהני הגעלה מקצתו משום כבכ"פ, זה אינו, אלא צריך להגעיל כולו, וכשיטת הרשב"א, דשלא במקום הפסד, כלי שנשתמש במקצתו, צריך להגעיל את כולו.

שימת המג"א

והנה המג"א (או"ח תנ"א סקכ"ד) כתב, וז"ל ול"נ דווקא שתחב בתבשיל אותו מקצת שהגעיל, דאף את"ל שמתחילה פשט האיסור בכולו, כמ"ש ב"ד סי' צ"ב, מ"מ לא אמרינן שמפליט מאותו צד שלא נתחב, וכמ"ש סי' צ"ד. אבל אם תחב אותו צד שלא נגעל, אסור, וכן משמע ב"ד סי' צ"ב ס"ה גבי טפת חלב וכו'. ובהכי מתישבת קושית ב"י על הטור, דהטור ב"ד סי' קכ"א מיירי שרוצה להשתמש באותו מקצת שליבן, ולכך די כשמלבן קצת. אבל אם רוצה להשתמש בחציו השני, צריך ללבנה, עכ"ל.

הרי דסובר דיש חילוק בין פליטה לבליעה. דע"י חם מקצתו חם כולו נבלע האיסור בכל הכלי, וכמבואר בהרשב"א, אבל אין הבליעה נפלטת מחלק הכלי שחוץ לתבשיל, וכמבואר בסי' צ"ד. ולפ"ז אפש"ל, דלכך כתב הרשב"א, דלענין הגעלה לא מהני להכשיר מקצתו, ולא אמרינן כבכ"פ, דסובר דיש חילוק בין בליעה לפליטה.

אולם לפי"ז, הטור והרמ"א שכתבו דמהני להכשיר מקצתו, ע"כ דסוברים דגם לענין פליטה אמרינן חם מקצתו חם כולו, ודלא כהמג"א. ומצאתי בחו"ד (סי' צ"ב ס"ק ט"ז) שכתב, דמדברי הרמ"א מבואר דלא כהמג"א. אולם המעיין בדברי המג"א יראה שמפרש

(סק"ג וסקכ"ח). ולדברי הסוברים דהמחבר חושש להי"א, צ"ל דהא דלא הגיה בסעי' ד', דסמך עצמו עמש"כ כבר שם בסי' א', ובסי' צ"ח סי' ד'. ותו אפ"ל לפי"מ שנתעורר הכרו"פ, מובא בפרמ"ג (משב"ז י"ב), דלגבי סכין כיון דאין שם רוטב, בוודאי דא"צ ס' רק נגד מה שחתך. ומש"כ הפרמ"ג דזה אינו, דכיון דחם מקצתו חם כולו מוליך בלועתו בכולו, ע"כ באה כל הבליעה למקום החתך ואח"כ נבלע בכולו ע"י דוחקא ורותח, עיי"ש, נראה דזה היא רק להפרמ"ג לשי' בסי' צ"ט סקט"ו, דבלוע בכלי עצמו הולך בלא רוטב, משא"כ להסוברים דגם בכלי עצמו אינו הולך בלא רוטב, א"צ ס' רק נגד מה שחתך בסכין כיון דאין כאן רוטב, וע"כ אעפ"י דבבי' נראה דגם בסכין תליא במחלוקת הנ"ל, מכ"מ בשו"ע לא הכריע להחמיר משום דיש ביה צד להקל לכו"ע.

אמרינן חס מקצתו חס כולו, מ"מ צריך לטעם דכבכ"פ, משום דלא פסק כן אלא לענין זה שאינו פולט מאותו צד, אבל לבלוע פסק בסי' צ"ב ס"ה שבולע, וכדעת התוס' בזבחים שם, שאם חס כולו שבולע בכולו וכו' עכ"ל. ובאות מ"א כתב וז"ל, עמש"כ אין לאסור, משמע מדברי הטור יו"ד שם, דאפי' נשתמש באותו צד שלא נגעל, [אינו נאסר] דלא כהמג"א, עכ"ל.

ולא הבנתי דבריו, דמבאר דקיימא לן כהרשב"א, דנבלע האיסור בכולו, והרמ"א סובר דנכשר ע"י מקצתו, משום דכבכ"פ. והא דצריך לטעם כבכ"פ, אף שפסק בסי' צ"ד דלא אמרינן חס מקצתו חס כולו, היינו משום דסובר, דנהי דאינו פולט מצד השני, מכל מקום נבלע באותו צד³. וצ"ב, דא"כ איך נכשר ע"י מקצתו, הרי אינו מפליט מחלק השני ע"י תחיבת מקצתו, וא"כ איך שייך להתיר מכח כבכ"פ. דממה נפשך, אם אמרינן כבכ"פ, א"כ נמצא דשפיר מפליט גם מהצד השני, ולמה בסי' צ"ד א"צ לשער נגד כולו, אלא רק נגד מה שתחב בתבשיל.

ומצאתי בספר דמשק אליעזר על הגר"א שנתקשה בזה, ותירץ דהיות דאין כלי בולע עד שתפלוט בליעתו, ורק אח"כ יכול לבלוע, משום הכי אין חלק הכף שבתבשיל בולע מפליטת החלק העליון, עד שיפלוט תחילה את הבליעה שלו, וא"כ כשפולט אח"כ מה שבלע מהחלק העליון, כבר פלט תחילה את שלו ונתבטל בסי', ולהכי א"צ רק פעם אחת ס' נגד מה שבקדירה, ואפי' לא נודע בנתיים, לשיטת הרמ"א עצמו ביו"ד סי' צ"ד, שכשתוחב כף ב"פ, אפי' לא נודע, א"צ ב' פעמים ס', עיי"ש.

במקצתו, מהני הגעלת מקצתו, ולא חיישינן שישתמש בצד השני. דאעפ"י דנבלע האיסור גם בצד השני, מכל מקום כיון דיש צד דבישול אינו מפעפע, וא"כ הוי רק ספק איסור, לא חיישינן לזה², עיי"ש.

והנה מדברי הפ"ת בסי' צ"ד כשהביא דברי המג"א נראה קצת, דרק לענין כלי שחס מקצתו סובר המג"א דלא אמרינן חס מקצתו חס כולו, ואינו מפליט מכולו. אולם זה אינו דשיטת המג"א היא לגבי הדין דבישול מפעפע, והיינו דסובר דבישול מפעפע בכל הכלי רק להבליע ולא להפליט, ולכן אפילו אם הכלי חס כולו, דאז אפילו בשאר כלים ולא רק בכלי מתכות נבלע האיסור בכל הכלי [ע"י לקמן מזה], מכל מקום אינו מפליט מכל הכלי, דבישול אינו מפעפע להפליט מכל הכלי. וכ"מ בהדיא במג"א שם, וכ"ה בהדיא בחו"ד הנ"ל. ולדבריו צ"ל דמש"כ הפוסקים דאע"ג דחס מקצתו חס כולו אינו מוליך בליעתו בכולו, אין כוונתם דמדין חס מקצתו אינו מוליך בליעתו בכולו, אלא דאעפ"י דחס כולו, וא"כ היה צריך לשער גם נגד חלק הכף שלא תחב, אפ"ה אמרינן דאינו מוליך בליעתו בכולו, דבישול אינו מפעפע להוציא הבליעה מהכלי, ודוק.

שיטת הגר"א

והנה בביאור הגר"א (שם אות מ') כתב וז"ל, וש"ע והרב אזלי לשיטתייהו, שבי"י פסק ביו"ד סי' קכ"א כהרשב"א, שאף שלא נשתמש רק במקצתו, צריך הכשר בכולו, וכ"פ בש"ע שם ס"ו. אבל בהג"ה פסק שם כדעת הטור שחולק עליו משום כבכ"פ. ואף שפסק שם סי' צ"ד ס"א וסי' צ"ח ס"ד בהג"ה, דלא

2 ועוד כתב, דאולי כוונת הרמ"א במש"כ - ודווקא שנשתמש בכולו, דהיינו דעכשיו רוצה להשתמש בהיתר בכל הכלי, זה אסור, כיון שהגעיל רק מקצתו. משא"כ אם רוצה להשתמש עם ההיתר רק במקצת הכלי שהגעיל, אז אפי' אם נבלע האיסור בכולו מותר, דאינו מוציא בליעתו מכולו, ודווקא.

3 ומסתימת לשונו נראה דאזיל בשיטת המג"א, דאעפ"י דאינו פולט מכולו, מכל מקום מבלע בכולו. אולם זה אינו, דהא להמג"א לא אמרינן כבכ"פ, ואסור להשתמש בצד השני, אעפ"י שהגעיל מקצתו, והגר"א בסי' ק"א שאח"ז כתב בהדיא דיכול להשתמש אפילו בצד שלא נגעל, ודלא כהמג"א.

הגעיל אפילו את גוף הכלי, הרי נשארה בליעת החמץ בתוך היר, ונפלט ממנו לתוך התבשיל. ויש חולקין על זה ואומרים, שאף על פי שכל מתכת שחם מקצתו חם כולו, אף על פי כן הבלוע שבמקצתו אינו מתפשט בכולו על ידי חום זה, ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד מרובה או במקום מניעת שמחת יו"ט, עכ"ל.

הרי הביא מחלוקת הפוסקים אם מדין חם מקצתו נבלע בכל הכלי, ודעתו להחמיר בזה, אולם סובר דמהני להכשיר הכלי במקצתו, וכפשטות דברי הרמ"א בסי' קכ"א, ודלא כשיטת המג"א. ולדבריו ג"כ קשה כהנ"ל, מה יענה למש"כ הרמ"א בסי' צ"ד, דא"צ ס' רק נגד מה שתחב בקדירה.

ותו צ"ע, דהא (שם סעי' ע"ה) כ' הרב וז"ל, ואף שלפעמים עירו לתוכו חמץ רותח, וכלי מתכות שחם מקצתו חם כולו, ונתחמם גם צד החיצון של הכלי, ונבלע שם טעם החמץ בזוככית הקבוע שם (כמ"ש למעלה שיש סוברין כן), מכל מקום כשישתמש בו בפסח, לא יהיה נפלט כלום מהזוככית למשקה שבתוכו, אף אם יהיה משקה רותח, ועל ידי כן יתחמם גם צד החיצון של הכלי, שכלי מתכות שחם מקצתו חם כולו, מכל מקום מקצת חום זה שאינו חם אלא מחמת חום מקצת השני, אין לו כח להפליט גיעול הבלוע שם ולהוליכו למקצת השני, כמו שנתבאר ביו"ד סי' צ"ד. (ואין חוששין שמא ירתיח בו משקה אצל האש בתוך הפסח ויתחמם צד החיצון של הכלי חום גדול מחמת האש ויפלוט טעם החמץ הבלוע בהיתוך זוככית הקבועה בו, לפי שאין דרך כלל להרתיח אצל

ודבריו צ"ע, למה לא אמרינן חוזר וניעור אפי' בנודע בנתיים, כיון דהוא מין באינו מינו, ואינו דומה למש"כ הרמ"א בתוחב כף דא"צ ב' פעמים ס', דשם מה שנאסר הוא מין במינו, דמה"ת בטיל ברוב, ע"כ לא החמירו בכה"ג, כיון דאין שם איסור חדש⁴, משא"כ כאן מיירי במין בשאינו מינו. ותו דשם הקילו בצירוף הטעם דהכף היא כלי שני, וכמוש"כ התרה"ד והביאו החו"ד (שם סק"ג) משא"כ כאן.

ותו צ"ע, דהרי הגר"א כתב בהדיא, דהטעם דא"צ ס' רק נגד מה שתחב הוא משום דאינו מפליט מאותו צד, ולדברי הדמשק אליעזר שפיר פולט, אלא דבטיל. ועל כן צ"ע כנ"ל, דאם סובר הגר"א דאינו פולט מצד השני וכמבואר בסי' צ"ד, האין אמרינן כבכ"פ⁵.

עכ"פ למעשה יוצא, דשיטת הגר"א היא כפשטות שיטת הטור והרמ"א בסי' קכ"א, דכלי שנשתמש במקצתו נאסר בכולו, וזה הוא כשיטת המג"א. אבל אם הכשיר מקצתו, מהני אפילו לאותו צד שלא הגעיל, דכבכ"פ, ודלא כהמג"א. וכ"פ המשנ"ב שם (סי"ק ס"ט).

שיטת שו"ע הרב

גם בשולחן ערוך הרב מבואר כהגר"א, שכתב (שם סעי' כ"ב) וז"ל, ואם לא הגעיל כלל אפילו את גוף הכלי, ותחב את יד הכלי לתוך התבשיל, יש אוסרין את התבשיל, אם הכלי וידו הן של מתכות, לפי שכשנשתמש חמץ בחמין בגוף הכלי, נבלע החמץ גם ביד הכלי, שכל מתכת שחם מקצתו חם כולו, וכמו שנבלע החמץ בהיד על ידי גוף הכלי, כך הוא נפלט ממנו על ידי גוף הכלי, אבל כשלא

4 כמבואר בשפ"ד שם סק"ג, ולכן מקילין אפי' בחתיכה שנפל לקדירה ב' פעמים, וכ"ה בגר"א (יו"ד צ"ח אות כ') עיי"ש.

5 והנה יד אברהם בסי' צ"ד יש לו שני אחרת, והיינו דבליעה דנבלע בכלי ע"י השתמשות בכל הכלי אינו יוצא ע"י חם מקצתו, וכנראה דנבלע היטב ואינו יוצא, ולכן בנשתמש בכל הכלי לכו"ע אינו נכשר במקצתו, וכמו"כ בתחב כף כזה א"צ לשער רק כנגד מה שתחב, אמנם בליעה שנבלע ע"י חם מקצתו, שפיר נפלט ונכשר ע"י חם מקצתו דכבכ"פ, ולפי"ז בתוחב כף בקדירה של בשר שנתחב בקדירה חולבות רק מקצתו צריך לשער ככולו, אולם לא חיישנן לכך שאין דרך להשתמש כך ע"כ לא חיישנן מסתמאה עתה"ד, ואולי יש לכוון קצת דבריו בדברי הגר"א, אבל לדעתי הוא חידוש גדול.

מכל מקום אינו מוציא הבליעה מכולו, מאי שנא מהא דאמרינן בסי' צ"ב סעי' ה', בנפלה טיפה על קדירה שלא כנגד הרוטב, דנבלע בכולו. והמג"א הנ"ל מדייק מזה, דאעפ"י דאינו פולט ממה שחוץ לרוטב, מכל מקום שפיר נבלע בכולו. אולם לדעת הש"ך הנ"ל, דנקט דכמו"כ אינו נבלע בכולו, הדרא קושיא לדוכתא.

ומצינו כמה אחרונים [פרמ"ג סי' צ"ד במשב"ז ס"ק א' ובשפ"ד ס"ק ג', ובסי' צ"ז בשפ"ד ס"ק ב', חו"ד בביאורים סי' צ"ב ס"ק ט"ז, רע"א בגליון המג"א הנ"ל, שו"ת פנים מאירות ח"א סי' פ"ג] שתירצו, דהא דאמרינן דאינו מפליט ממה שחוץ לתבשיל, היינו כשהכף צוננת, שלא נתחממה עדיין לשיעור יד סולדת, דבכה"ג אמרינן דמכח חם מקצתו חם כולו, אינו מפליט ומבליע בכולו. אבל כשחלק הכף שחוץ לרוטב נתחמם כבר עד שהיסי"ב, שפיר מפליט ומבליע בכולו⁷, ובכה"ג מיירי הא דסי' צ"ב בנפלה טיפה על קדירה חמה, ומש"ה שפיר מבליע בכולו⁸, עיי"ש.

אמנם בכרו"פ (צ"ד ג') מדייק מדברי האו"ה שציין בש"ך הנ"ל, שכתב וז"ל, וא"צ לבטל כל הכף של מתכות. דאע"ג דחם מקצתו חם כולו, מ"מ מאחר שחימומו רק ע"י חמין, לא ע"י האור עצמו, אינו מוליך ומפליט בליעתו בכולו, עכ"ל, דאעפ"י דנתחמם החלק שחוץ לרוטב, מכל מקום אינו מוליך ומפליט

האש כלי כסף חשובים המצויירים), עכ"ל. הרי דהביא להלכה בעצמו הא דסי' צ"ד דאינו מפליט ממה שחוץ לרוטב, וא"כ איך מהני הגעלה דכבכ"פ.

ואולי אפשר ליישב, דהרי למה שנתבאר יש ג' שיטות בזה, והיינו שיטת הש"ך דאין הכלי בולע ומפליט כלל ממה שחוץ לתבשיל, שיטת המג"א שבולע ואינו מפליט, ופשטות שיטת הרמ"א בסי' קכ"א דבולע ומפליט, ואמרינן כבכ"פ. ולפי"ז אפש"ל, דהשו"ע הרב לא הכריע בין השיטות, והקיל במקום דיש ב' שיטות להקל. ולכן בסעי' ע"ה הקיל דאינו מפליט ממה שחוץ מהתבשיל, כיון דיש ב' צדדים להקל בזה, דהיינו שיטת המג"א וכמו"כ שיטת הש"ך, ומכל מקום החמיר דשפיר בולע גם חלק הכלי שחוץ לתבשיל, דבזה יש ב' שיטות להחמיר, שיטת המג"א ופשטות דברי הרמ"א. אבל אם כבר הגעיל מקצתו, שפיר יש להקל, כיון דיש ג"כ ב' שיטות להקל בזה, שיטת הש"ך דלא נבלע כלל בחלק העליון, ושיטת הרמ"א דאפילו אם נבלע, מכל מקום כבכ"פ, משום הכי הקיל בזה, ודוחק.

(ב')

אם אמרינן חם מקצתו חם כולו אפילו כשהכלי קר

האחרונים נתקשו, בהא דאמרינן בסי' צ"ד, דאף בכלי מתכות דחם מקצתו חם כולו,

6 ודע דאעפ"י דהפרמ"ג בכמה מקומות כתב, דאם הכף חמה אסור, מכל מקום נראה קצת מאיזה מקומות, דאין הדין ברור לו בזה. דכתב בשפ"ד (צ"ד ג') וז"ל, ע"י סי' צ"ב, התם עומד אצל האש וחם כולו, ואף אינו אצל האש, כיון דחם כולו, עכ"ל, דנראה מזה דאינו ברור לו שאפילו אם הכלי חם שלא ע"י אש אסור. וכ"ג ממש"כ בשפ"ד (צ"ז ב') וז"ל, ועוד דהיא דטיפת חלב בצ"ב בנפלה הטיפה בחוץ, הוה חימומו ע"י אש וכו', ומסיק הש"ך בקכ"א דע"י האש מודים דמפעפע בכולו, עכ"ל. וכ"כ בסי' תנ"א (א"א כ"ה) וז"ל, והיא דסי' צ"ב בארנו שם, ביטול שאני, או דחם כולו ע"י אש, עיי"ש. וכ"ג במשב"ז (צ"ד א'), דאחר שכתב דבחם כולו מפעפע בכולו, כתב וז"ל, אלא שלא מצאתי מבואר דבר זה, שוב ראיתי שדין ערוך הוא בש"ך וכו', ואח"כ כ' וז"ל, ועדיין לא נחה לי בזה, עיי"ש. נראה מדבריו דסובר דהוא תירוש, שלא מצא כן בהדיא אלא בש"ך סי' ס"ט, ובדברי הש"ך אפ"ל לדחוק ולפרש דמיירי בחם ע"י אש, וכמו דנראה בשפ"ד (צ"ז) הנ"ל, דאחר שכי' הדין דחם ע"י אש, הביא דברי הש"ך דסי' ס"ט, וצ"ע בזה.

7 ואז אפ"י בשאר כלים שאינם כלי מתכות נבלע בכולו. דכיון דממילא חם כולו, אין נפק"מ בין כלי מתכות לשאר כלים, דהא הדין דטיפת חלב (סי' צ"ב) מיירי בכל הכלים, וכ"ה בפרמ"ג (שפ"ד ס"ק ג').

8 ומש"כ הפנים מאירות שם וז"ל, ונראה ברור ופשוט, דווקא היכא שכל הכלי הוא חם על האש, בזה אמרינן שפיר

רק משום שהוא חום ע"י צלי, ובזה חמור צלי מבישול, עיי"ש.

והנה הפרמ"ג (שם) כתב, דכ"מ בש"ך (סי' ס"ט סק"ד) שכתב, דאם נתן רוטב בקערה חמה שנאסרה כדי קליפה, צריך ס' נגד כל קליפת הקערה, אף כנגד מה שלמעלה מהרוטב, עיי"ש, הרי בהדיא דס"ל, דכשהקערה חמה, צריך ס' נגד כל הכלי. אולם הדג"מ הניח דברי הש"ך בצ"ע, וכתב וז"ל, ואין לחלק ולומר, דאם הכלי מצד עצמו חם כולו, מוליך בליעתו בכולו. דזה דוחק, דלא מצינו חילוק זה בשום מקום, ועי' לקמן סי' קכ"א סעי' ו', עכ"ל, עיי"ש. הרי דגם הדג"מ סובר, דאפי' כשהכלי חם כולו, א"צ ס' כנגד מה שלמעלה מהרוטב. ולדבריו צ"ע מסי' צ"ב. וצ"ל כמוש"כ לעיל, דבנתחמם ע"י אש גרע. אלא דא"כ צ"ע, מה הקשה על הש"ך, הא אפשר לפרש דברי הש"ך מיירי בקערה דנתחממה ע"י אש. וצ"ל דסתם קערה לא נתחממה ע"י אש, אלא ע"י דברים חמים שנתנו לתוכה. ותו אפ"ל דהנו"ב סובר כהמג"א, דיש חילוק בין בליעה לפליטה.

גם בספר קרבן פסח (מהגר"ש קלוגער זצ"ל) בסי' תנ"א (סי' י"ב בד"ה גם מש"כ המקו"ח) כתב וז"ל, ומש"כ החו"ד (סי' צ"ב) לחלק בין הכלי חם או קר, הנה דבריו מפורשים בפרמ"ג יו"ד סי' צ"ד. אולם זה אינו, דמסתמת לשון הפוסקים לא משמע כן, דאל"כ לא הוה סתמי מלחלק בין הכלי חם או קר, אלא וודאי דאף בחם לא משערין נגד כולו, והאריך בזה, עיי"ש. גם ביד יהודה סי' צ"ב (אות ל"ו) האריך בביאור דברי ראשונים בזה, ומבאר דהרשב"א הנ"ל ועוד, סוברים דחם מקצתו חם כולו, ונבלע האיסור בכולו, אפי' אם לא נתחמם מה שחוץ לרוטב, אולם

בליעתו בכולו, כיון שנתחמם רק ע"י הרוטב שלמטה, ורק כשנתחמם ע"י אש ממש, מוליך בליעתו בכולו. וטעם הדבר, דתרתוי לא אמרינן, שיחמם כל הכלי, ויוליך פליטתו בכל הכלי. והא דסי' צ"ב מיירי בקדירה שהיא חמה מהאש, כמבואר שם, ובזה לכו"ע מפליט ומבליע בכולו, כמש"כ הש"ך הנ"ל, עיי"ש.

גם מדברי השו"ע הרב הנ"ל, מבואר כהכרו"פ, שכתב וז"ל, וכלי מתכות שחם מקצתו חם כולו ונתחמם גם צד החיצון של הכלי וכו', אף אם יהיה משקה רותח ועל ידי כן יתחמם גם צד החיצון של הכלי שכלי מתכות שחם מקצתו חם כולו, מכל מקום מקצת חום זה שאינו חם אלא מחמת חום מקצת השני, אין לו כח להפליט גיעול הבלוע שם ולהוליכו למקצת השני, כמו שנתבאר ביו"ד סי' צ"ד, ואין חוששין שמא ירתיח בו משקה אצל האש בתוך הפסח, ויתחמם צד החיצון של הכלי חום גדול מחמת האש, ויפלוט טעם החמץ הבלוע בהיותך זכוכית הקבועה בו וכו', עכ"ל. הרי בהדיא, דאעפ"י דנתחמם הצד שחוץ לרוטב, מכל מקום כיון דלא נתחמם ע"י אש, רק ע"י חם מקצתו, אין בו כח להפליט בליעתו.

גם בשבילי דוד (בסי' קכ"א ובסי' צ"ב) כתב על מש"כ החו"ד והפרמ"ג, דבסי' צ"ד מיירי באופן שהצד השני קר, ובכה"ג מחמירים בצלי, דזה אינו, דהא הש"ך (סי' קכ"א) כתב, דבצלו בשר בשפוד של איסור, מוציא האיסור את בליעתו מכל הכלי, משום דהוי חם ע"י צלי. ומוכח מדברי הש"ך, דאם אינו חום שע"י צלי, מותר. והרי כשצלו בשר, בוודאי דהשפוד חם כולו, ואעפ"כ אינו מפליט בליעתו מכולו, אם אינו דרך צלי אלא דרך בישול. אלא על כרחך דגם בנתחמם אסור

שמפעפע בכל הכלי. אבל היכא שמקצת הכלי בתוך האש ומקצת חוץ לאש ו'לא נתחמם כל הכלי עדיין עד שהיד סולדת בו', אינו מפעפע כלל, וא"כ אם תחב כף לתוך הקדירה, אינו צריך לשער, רק מקום התחיבה ולא יותר, כיון דמה שבתוך הוא צונן עכ"ל, נראה דמש"כ שכל הכלי הוא חם על האש, אין כוונתו דוקא כשנתחמם מאש ממש, אלא אפי' כשנתחמם מחמת החום דרוטב דלמטה, ג"כ אסור, דכ"נ ממש"כ, כיון דמה שבתוך הוא צונן, עיי"ש.

מתחמם רק חלק הכף שבתוך הקדירה, אבל החלק שחוץ לקדירה לא נתחמם עד שהיד סולדת בו. משא"כ לפי"מ שכ' החת"ס (יו"ד סי' פ"ב, ציינו בפ"ת שם) דצריך לשער רק נגד מה שתחב בתבשיל, ומסיים שכן נוהגים בעלי הוראות, עיי"ש, לכאורה היה צריך לדקדק אם לא נתחמם חלק הכף הסמוך להתבשיל. ומזה היה נראה דסובר החת"ס כהפוסקים, דאפי' אם נתחממה הכף, א"צ לשער ס' נגד כולה, וצ"ע.

היוצא לנו מזה דיש מחלוקת כשחלק הכלי שחוץ לרוטב חם, אם מוציא בליעתו מכולו. וא"כ מסתבר לומר, דהיות דהרבה סוברים דגם בכה"ג אינו מוציא בליעתו מכולו, ואפי' למחמירים בזה, מכל מקום אסור רק מספק, דדילמא בישול אינו מפעפע, יש להקל בזה במקום צורך גדול¹¹, ובפרט לגבי איסור דרבנן. אמנם הא תינח לגבי הוצאת בליעתו. אבל לגבי הא דנאסר כולו, דבזה אפי' כשאינו חם כולו, יש מחמירים דכלי מתכות נאסר כולו, והשו"ע הרב והמשנה ברורה מחמירים שלא במקום הפסד, א"כ כשחם כולו בוודאי דיש להחמיר בזה אפי' לגבי שאר כלים. ויש לדון אם יש להקל במקום הפסד מרובה, ומסתבר להקל¹².

(ג')

מתי אמרינן בנתחמם ע"י אש דמוליד בליעתו בכולו

ונראה דמחלוקת הנ"ל נוגעת ג"כ לעוד נקודה. דלכאורה יש לדון במש"כ הש"ך

להלכה קיימא לן דחם מקצתו לא חם כולו, ואפי' נתחמם מה שלמעלה מהרוטב, אינו נבלע בכולו עיי"ש.

אח"כ מצאתי בשו"ת נפש חיה (יו"ד סי' י"ד, מצוין במאמרו של הרה"ג ר' מנחם מאיר ווייסמאנדעל שליט"א) שהאריך בזה, ומבאר דהא דקיימ"ל חם מקצתו לא חם כולו, היינו אפילו כשנעשה רותח מחמת חם מקצתו. וטעם הדבר, דכמו שמצינו בכלי שני, דאף שהוא רותח והיד סולדת בו, אעפ"כ אין כח ברתיחה זו להבליע ולהפליט, כמו"כ לגבי חם מקצתו חם כולו, כיון שמקצתו השני נתחמם רק מכח תצו השני שבתוך הרוטב, אינו מפליט ומבליע. אבל אם הכלי רותח כולו מצד עצמו, וכגון שנתחממה כל הכף בבישול הקודם בכלי ראשון רותח, והוציאוה משם ותחבוה כאן בעודה רותחת, אז יש לו דין כלי ראשון⁹, וצריך ס' כנגד כולו. וכתב דכל זה דלא כשיטת הפרמ"ג, דסובר דרק כשהכף שחוץ לרוטב עדיין צוננת, אינו מפליט ומבליע בכולו, משא"כ כשנתחממה, צריך ס' נגד כולה¹⁰, עיי"ש.

והנה יש להעיר, לשיטת הסוברים דאם נתחממה הכף למעלה מהרוטב, צריך ס' נגדה, הרי עינינו הרואות, שהרבה פעמים נתחמם חלק הכף הסמוך לרוטב, ואיך סתמו וכתבו דא"צ לשער ס', אלא רק נגד מה שתחב להתבשיל. ואולי קצת ראייה מזה למש"כ הכרו"פ, דמש"כ דצריך ס' נגד כל מה שתחב בקדירה, היינו אף נגד החלק שלא נתחב לתוך התבשיל, והסכימו עמו הפרמ"ג הנ"ל והחוו"ד (צ"ד א'). דלפ"ז א"ש, דבדרך כלל

9 ויש לומר דתליא אם כלי ראשון ריקן דין כ"ר ראשון עליו, עיי' בט"ז צ"ב ס"ק כ"ט, עיי"ש.

10 וכתב דכ"מ ממש"כ הפרמ"ג וז"ל, ולזה יש לומר, דיש חילוק בין הכף צונן ותוחב לקדירה רותחת, דאין כח לרוטב להפליט מלמעלה לתבשיל "כיון דצונן הוה" וכו' עכ"ל. הרי שכ' דהטעם דא"צ ס' כנגד כולו, כיון דצונן הוה, כלומר שעכשיו הכף עדיין צונן, עיי"ש. וכ"מ ממש"כ בשפ"ד (צ"ז ג'), דמש"כ המהרא"י דאם בישל בכלי חם אינו מפעפע בכולו, י"ל דהיינו כשמקצת הכלי חם והשאר קר, כדכתיבנא, דאהכי מייתי לה בתרומת הדשן בכלי כסף מצוירין בחוץ, דעל ידי עירוי בפנים וכו', והיינו בחוץ קרים הם, עכ"ל, א"כ נראה דאם נתחמם צד החיצון אסור.

11 דהוי כעין ס"ס, עיי' בש"ך צ"ז ס"ק ב', ועיי' בשו"ת בית שלמה סי' ק"ס וסי' קס"ב.

12 דמדוברי שו"ע הרב (סי נת"א עט"ו ע"ה) הנ"ל נראה, דאפי' כשנתחמם צד השני דהכלי, מכל מקום אינו נאסר אלא לשיטת המג"א, וא"כ במקום הפסד יש להקל, וכ"נ מסתימת דברי המשנ"ב.

הנ"ל, דבחם שע"י האור ממש, כו"ע מודו דמוליך בליעתו בכולו, אם היינו אפי' כשהחלק שלמעלה מהאש עדיין לא נתחמם, מכל מקום כיון דהחלק שלמטה נתחמם ע"י האש אסור, דבכה"ג אמרינן חם מקצתו חם כולו ומוליך בליעתו בכולו, ולפי"ז דין זה שייך רק בכלי מתכות, או אולי מיירי דווקא כשנתחמם החלק השני, ואין זה מדין חם מקצתו, אלא אפי' בשאר כלים הדין כן, דכיון דהכלי חם מחמת אש, מבליע בכולו.

והנה להסוברים דמש"כ הש"ך דלא אמרינן בבישול חם מקצתו חם כולו מיירי כשהצד השני קר, א"כ על כרחך גם כשמחמירים בנתחמם ע"י אש, מיירי אפי' כשהצד השני קר, דאסור מדין חם מקצתו. וכ"מ בשו"ת רע"א (קמא סי' כ"ו), שכתב וז"ל, ומחלק הש"ך דבהוחם ע"י אש גרע, והיינו "דהוי כאלו חם כולו", וממילא אמרינן דמפעפע בכולו עכ"ל. וכ"מ בדברי החו"ד (שם), במש"כ וז"ל, והנה בכלי מתכות, ע"י כ"כ אפי' בש"ך, דבצלי מפעפע בכל הכלי וכו', עכ"ל. הרי דבכלי מתכות נבלע בצלי בכולו, מדין חם מקצתו, ואם מיירי דהצד השני חם, גם בשאר כלים ואפי' בבישול נבלע בכולו, לשיטת החו"ד הנ"ל.

וכ' עי"ז בהג' אמרי ברוך וז"ל, נראה דכוונתו, כיון דהאש מחמם את הנשפך שהוא מגולה לפני האש¹⁴, הוי ע"י אור ממש, שאמרינן ביה חם מקצתו חם כולו, כדאיתא בש"ך שם בס"י קכ"א, עכ"ל, עיי"ש. הרי דג"כ סובר, דאפי' אם חלק מהכלי לא נתחמם עדיין, אסור, אלא דמחמיר עוד יותר, דמדבריו נראה, דאפי' כשהכלי לא נתחמם אפי' במקצת מכח האש, דהא מיירי בקדירה צוננת, מכל מקום כיון דהמאכל נתחמם מכח האש, אמרינן ביה חם מקצתו להש"ך. והוא חידוש, דבפשטות כוונת הש"ך דחלק מהשפור נתחמם מהאש, ודוקא בכה"ג אמרינן חם מקצתו¹⁵.

והנה להסוברים דגם כשהצד השני חם מותר, אפ"ל דרק בכה"ג מחמירים כשהכלי חם ע"י האש, משא"כ כשהוא עדיין קר, לא אמרינן חם מקצתו חם כולו, אפי' כשמקצתו נתחמם מאש ממש. וכ"מ בהדיא בשבילי דוד הנ"ל, וכ"נ בשו"ע הרב הנ"ל¹³.

ובדברי בית מאיר (סי' צ"ד סעי' ז') מצינו חידוש יותר, דכ' וז"ל, ואם חתכו בו בשר שנצלה על האש, משמע סימן קכ"א ס"ק י"ז בש"ך, דצריך לשער בכולו. אך עיין שם פרי חדש, דלא סבר כותייה בזה, וגם דברי מהר"ם מ"ץ, שעיקר יסודו שם עליו, לא משמע כדבריו, שהרי עיקרן של דברים שנאמר חם

והנה הש"ך (סי' צ"ב ס"ק ל"ב) בד"ה

13 במש"כ וז"ל, ואין חוששין שמא ירתחו בו משקה אצל האש בתוך הפסח ויתחמם צד החיצון של הכלי חום גדול מחמת האש ויפלוט טעם החמץ הבלוע בהיתוך וזוכית הקבועה בו, עכ"ל, הרי דאעפ"י דנתחמם מחמת האש, אסור רק אם יתחמם ע"י האש גם צד החיצון, ובלא"ה אינו אסור.

14 ומש"כ שהיא מגולה לפני האש, כוונתו לאפוקי כשתוחף כף חולבות לתוך קדירה שהיא על האש כיון דאין המאכל מגולה אצל האש לא אמרינן ביה חם מקצתו חם כולו.

15 ואולי כוונתו דהקדירה ג"כ נתחממה במקצת מכח האש. אולם ממש"כ - כיון דהאש מחמם את הנשפך דהוא מגולה אצל האש, נראה דאפי' אם הקדירה לא נתחממה מהאש, מכל מקום אמרינן ביה חם מקצתו. וכנראה דהחו"ד אינו סובר כותייה בזה, ולכן הניח דברי הש"ך בצ"ע.

כשחלק שחוץ לאש עדיין קר¹⁶, אלא כוונתו שכשכלי מתכת מתחמם ע"י אש, המציאות היא שמתחמם כל הכלי, וא"צ לברר אם באמת נתחמם כולו, דהא זהו הדין של חם מקצתו חם כולו לגבי צליית קרבן פסח, ולכן נאסר כל הכלי. משא"כ בשאר כלים, א"צ לחוש דנתחמם כולו, עד שידעינן שנתחמם כולו, אבל כשידעינן דנתחמם כולו, כגון בקדירה המונחת על האש, צריך ס' נגד כולו אפי' בשאר כלים.

וכ"נ ממש"כ במשב"ז (סי' צ"ד ס"ק א') וז"ל, ומכל מקום דווקא שנתחמם המתכות ע"י בישול, הא ע"י אור ממש, מוליך ומפליט בכולו, כמבואר בש"ך קכ"א בשם אור"ה וכו'. ולפי"ז היכא דנתחמם "המתכות" ע"י אש במקצת, ונתחב מקצתו לקדירה, צריך לשער נגד כל הכף, "דכולו חם" ממש ומפליט מן הכל, עכ"ל. משמע מדבריו, דהטעם דאסור הוא, כיון דבמציאות כולו חם ממש. וא"כ צ"ב למה כתב הדין רק כשנתחממה המתכת, אלא על כרחך דרק במתכות אמרינן דוודאי נתחמם כולו, משא"כ בשאר כלים אסור רק בידעינן דנתחמם כולו, ואכתי צ"ע בזה.

(ד')

ביאור דברי מהר"ם מ"ץ

הש"ך (סי' קכ"א הנ"ל) כתב בשם מהר"ם מ"ץ וז"ל, איסור שנפל על הקדרה במקום אחד, אין צריך הגעלה בכולו וכו'. והא דאמרינן חם מקצתו חם כולו, היינו דוקא לענין זה, דאם הכלי נעשה חם בראש אחד ונפל האיסור בראש השני, לענין זה מהני חם מקצתו חם כולו, שגורם חמימותו לאיסור ליבלע בראש השני. אבל לא מהני שאם נפל האיסור מצד אחד, שיהא מתפשט בצד השני,

מקצתו וכו', לא נאמר אלא על ידי אש בפסחים שם, ועל זה כתב, אבל לא מהני אם נפל וכו', עכ"ל, ע"י"ש.

הרי דג"כ הבין בדברי הש"ך כהאמרי ברוך, דאפי' אם הכלי לא נתחמם מהאש, אלא רק החתיכה נתחממה מהאש, ג"כ אסור, וסובר דאפי' עכשיו אין המאכל אצל האש, מכל מקום כיון דנתחמם מכת האש, אמרינן ביה חם מקצתו חם כולו. דהא כ', ואם חתך בשר שנצלה על האש, דמשמע דמיירי כשנצלה מקודם. אם לא שנפרש דכוונתו שחותך בשר בשעה שהוא נצלה על האש, וצ"ע.

שיטת הפרמ"ג בזה

והנה הפרמ"ג בשפ"ד (סי' צ"ז ס"ק ג') כתב, ועוד דההיא דטפת חלב בסימן צ"ב, דנפלה הטפה מבחוץ, הוה חיממו על ידי אש, דליכא בחוץ משקים, והוא הדין כאן בתנור, חיממו על ידי אש, ומסיק הש"ך בסימן קכ"א שם, דעל ידי אש מודים דמפעפע בכולו, והוא הדין כאן. ועיין סימן ס"ט (ס"ד) בש"ך, לפלוט מכלי חם, פולט מכל הכלי, אף במקום שאין נוגע התבשיל, עכ"ל. ולכאורה אם נפרש דהפרמ"ג הבין, שכוונת הש"ך לחדש, דנתחמם ע"י אש אפי' כשהצד השני קר, מבליע בכולו, א"כ דין זה שייך רק בכלי מתכות, והאיך פ"י בזה דינא דטיפת חלב שנפלה על קדירה, הא שם מיירי בכל הכלים. ותו, דמדבריו נראה דמדמה אותו למש"כ הש"ך בסי' ס"ט, דכשכולו חם פולט אף ממה שחוץ לתבשיל, והא גם זה מיירי בכל הכלים, וכמוש"כ הפרמ"ג מקודם.

ועל כרחך נראה דהפרמ"ג הבין, דמש"כ האו"ה דבנתחמם ע"י אש מפליט מכולו, אין כוונתו לחדש דבצלי אמרינן חם מקצתו אפי'

16 וכן נראה מדברי הפנים מאירות הנ"ל, במש"כ וז"ל, ונראה ברור ופשוט, דווקא היכא שכל הכלי הוא חם על האש, בזה אמרינן שפיר שמפעפע בכל הכלי. אבל היכא שמקצת הכלי בתוך האש ומקצת חוץ לאש "ולא נתחמם כל הכלי עדיין עד שהיד סולדת בו", אינו מפפעע כלל, עכ"ל. הרי דאפי' כשמקצתו נתחמם מאש ממש, אם לא נתחמם כולו, אינו אסור.

כולו. משא"כ אם נפל שם איסור, שפיר נבלע, כיון דהקדירה חמה, עיי"ש.

אולם לחו"ד והפרמ"ג דסוברים, דהא דאמרינן דהאיסור אינו מתפשט לצד השני, מיירי כשהצד השני לא נתחמם עדיין, על כרחך דגם מש"כ המהר"ם מ"ץ, דמכל מקום אם נפל איסור בראש השני, נבלע האיסור שם, מיירי ג"כ כשהצד השני עדיין קר. וכ"מ בהדיא בפרמ"ג שם זו"ל, ובמתכות אם חם מקצתו ונפל איסור במקום הקר, שמבליע בכולו, כמוש"כ הש"ך בסי' קכ"א בשם מהר"ם מ"ץ, והכיין וודאי מסתבר וכו', עיי"ש.

אלא לדבריהם הדרא קושית הנפש חיה לדוכתא, היכן מצינו בליעת צונן בצונן. ומצאתי להיד יהודה (שם) דג"כ נתקשה בזה, וכתב דהוא דבר דאין הדעת סובלתו כלל, ומסיים זו"ל, ועל כן אני אומר, כיון שדבר זה לא נמצא בשום אחד מהראשונים והאחרונים, דאין לחוש לדברי מהר"ם מינץ כלל וכלל. ואח"כ כתב, ואולי דמהר"ם מ"ץ מיירי דנפל שם איסור חם בראש השני, ובזה אמרינן שהאיסור נבלע בכולו, ולא בכדי קליפה מחמת תתאה גבר, כיון דהוא חם בצד השני, עיי"ש.

ונראה דזו היא ג"כ כוונת הפרמ"ג הנ"ל, דמיירי בנפל איסור חם, ובזה מדויק לשון הפרמ"ג שכתב שמבליע בכולו. וראיתי שנתקשו בדבריו, דהא אינו נבלע בכל הכלי, ויש מגיהים, שמבליע שם, או שמבליע במקומו. ולדעתי כוונתו, שלא תימא שנבלע רק כדי קליפה, על זה כתב שנבלע בכולו, אבל פשוט שנבלע רק במקומו, ואינו מתפשט חוץ ממקומו¹⁷.

עכ"ל. ונראה דביאור דברי מהר"ם מ"ץ תליא ג"כ במחלוקת הנ"ל, כמו שאבאר.

דבשו"ת נפש חיה הנ"ל התעורר על דברי מהר"ם מ"ץ, היכן מצינו שאיסור קר נבלע בכלי כשהוא קר. ותו צ"ע, שהרי מבואר שם, דאם תחב מקצת הכף ברוטב איסור, אין בכח הרוטב להבליע האיסור גם בחלק הכף שמחוץ לרוטב, אבל אם נפל איסור בצד השני, נבלע האיסור במקומו. ואי נימא דמיירי שחלק הכף שחוץ לרוטב הוא קר, א"כ היה ראוי להיות מהיפך להיפך, שהאיסור שיש ברוטב הרתוח ונוגע בכף הרתוחת, יבליע משם בכל הכף אפילו במקום הקר, וכמו שמצינו בכל מקום, שהרתוח גורם להבליע בצונן, ובפרט במקום שהרתוח הוא למטה, דתתאה גבר, אבל אם נפל איסור על חלק הצונן שלמעלה, אין שום מקום לאיסור, דהרי הוא צונן,

ותו צ"ב, דכשנפלה חתיכה צוננת על חתיכה חמה, אמרינן תתאה גבר, וחתיכה שלמעלה נחשבת כחם, ומבליע ומפליט מכולו, ואעפ"כ אם נפל איסור על חתיכה שלמעלה, אינו נאסר כלל, כיון דחתיכה שלמעלה צוננת, כמבואר כל זה בחו"ד (סי' צ"א ס"ק ה'). וא"כ איך אפשר לומר דבכלי יהיה ממש להיפוך, דהיינו אם נתחבה כף קרה למאכל חם, אזי לגבי החם דלמטה נחשבת הכף לצונן, ואינה מפליטה ומבליעה בכולו, דבכלי לא אמרינן תתאה גבר, וכמשו"כ הפרמ"ג (שם בריש סי' צ"ד), ולגבי דבר קר שיפול עליה, תהיה נחשבת כחם ויבלע בתוכה, זה אין לו שחר. ומכח קושיות אלו כתב הנפש חיה, דמהר"ם מ"ץ מיירי שהכלי נתחמם למעלה עד שהיס"ב, ואעפ"כ אינו נבלע מהאיסור דלמטה, דחם מקצתו לא חם

17 אולם לפי"ז צריך לדחוק קצת לשון הפרמ"ג, שכתב דבכלי עץ וחרס אינו אוסר הכלי, הא עכ"פ כדי קליפה שפיר נאסר. וצ"ל דכוונתו במש"כ נאסר הכלי, היינו נאסר בכולו, וכמוש"כ לגבי כלי מתכות. ובפרט דבדרך כלל יש ס' נגד קליפת הכלי, וא"כ אם בישל בכלי זה, לא נאסר המאכל. ולשיטת המחבר והרמ"א בסוסי' צ"ט, דכלי שדרכו להשתמש בשפע מותר לבשל בתוכו, כיון דיש ס', א"כ כמו"כ גם כאן מותר לבשל לכתחילה, כיון דיש ס'. וכמו"כ צ"ל מש"כ (שפ"ד ג') דאם נגע איסור בראש השני כשהוא קר, דנבלע שם, היינו בכולו, דנחשב כחם, ומשום הכי לא אמרינן בזה תתאה גבר, ובלא"ה היה נבלע רק כדי קליפה.

לא נבלע האיסור בכולו, ודוק.

והנה המעיין בחוור"ד (סי' צ"ב שם) יראה שכתב, דאם נפל איסור על כלי למעלה מרוטב, במקום שאין היד סולדת שם, אם הטיפה צוננת, מהני הדחה, ואם הטיפה חמה, נבלע בכלי כדי קליפה, כדין חם לתוך צונן, עיי"ש, ומיירי שם גם בכלי מתכות. ולכאורה למהר"ם מינץ למה אינו נבלע בתוך הכלי. ואם נאמר שפירש בכוננת המהר"ם מינץ, דמיירי כשהטיפה חמה, כהיד יהודה, למה כתב דנבלע רק כדי קליפה. וצ"ל דסובר כשיטת היד יהודה, דלא קיימא לן כשיטת מהר"ם מינץ, וצ"ע.

(ה')

הדרן לשאלה של כשרות כלים לעשיית גבינה

והנה בקובץ אור ישראל גליון (ס') נו"נ הרה"ג ר' מנחם מאיר וייסמאנדעל שליט"א אבד"ק נייטרא מאנסי, והרה"ג ר' אשר עקשטיין שליט"א דומ"ץ בעלזא ברוקלין, בענין הכשרת כלים לעשיית גבינה, וכפי הנראה המציאות היא שנותנים חלב בתוך כלי גדול הנקרא "וועט", שהוא כלי גדול אשר בין דפנותיו למטה ומן הצדדים יש קיטור חם, ועל ידו מחממים החלב, עד שמגיע לחום שהוא פחות מיס"ב, והשאלה אם כלי זה צריך הכשר.

והרב א' עקשטיין שליט"א מצדד, דאעפ"י דהחלב קר וגם צד הפנימי של הכלי קר, מכל מקום כיון דהצד החיצון של הכלי מתחמם מהקיטור, נבלע החלב עכו"ם בתוך הכלי, ע"פ דברי מהר"ם מ"צ הנ"ל, דאם כלי מתכות

וראיה לדבר, דהפרמ"ג (או"ח סי' רע"ט, במשב"ז ס"ק ג') כתב וז"ל, נר קרויז"ל מונח תמיד חלב בתוכו ופתילה, ונפל הנר להיתר, צריך עיון, דיש לומר, רק פיו בולע שם על ידי אור, והשאר קר הוא, ולא אמרינן חם מקצתו חם כולו אף במתכות (יו"ד סימן צ"ד סעי' א'), ואין צריך לשער כי אם מעט נגד פיו, ואי"ה בהנהגות איסור והיתר אות כ"ב אבאר עוד, עכ"ל. ועי' בדרכי תשובה (אות כ"ה) שכתב, שבהג' גנוי יוסף (אות י"ד שם) הקשה על הפרמ"ג מדברי הש"ך בשם מהר"ם מינץ הנ"ל, דאם מתכות נעשה חם במקצת, נבלע איסור גם בצד השני, ובפרט לפי"מ שכתב הש"ך, דבחם ע"י אור מוליך בליעתו ופליטתו בכולו, א"כ למה לא יצטרך ס' נגד כל הכלי של הנר, והניח בצ"ע, עיי"ש.

והביא שם בשם הגהות מנחת שי שכתב לתרץ, דהא דכתב הש"ך שבמתכות אמרינן חם מקצתו חם כולו, היינו כשוראים שנתחמם גם צד השני במקצת, אלא שאין היס"ב, משא"כ כשהוא קר לגמרי לא אמרינן כן. והדרכ"ת שם כתב על זה וז"ל, אבל לא הביא ראיה לדבריו, ולא ידעתי מנ"ל לחלק בזה¹⁸, עכ"ל, עיי"ש. אולם באמת הפרמ"ג הנ"ל כתב בהדיא, דמיירי כשהצד השני קר, א"כ נראה דאפי" לא נתחמם כלל אסור. ותו דמנ"ל דלא נתחמם כל הנר עכ"פ במקצת, דלכאורה נראה דנתחמם הנר עכ"פ קצת מהאש דלמעלה.

אולם לדברינו ניחא, דרק כשנפל על הכלי דבר חם, נבלע בתוכו, משא"כ כאן דהחלב קר, אינו נבלע בתוכו, אף שמקצת הכלי חם. וכמו"כ מבואר כמו שכתבנו לעיל, דהפרמ"ג סובר בשיטת הש"ך, דאפי" כשמקצת הכלי נתחמם ע"י אש, אם החלק השני לא נתחמם,

18 וכנראה דהוקשה לו, דאם אמרינן דאם חם במקצת ונגע איסור בצד הקר, נבלע האיסור, א"כ איזה שיעור יש בו, וכי גם בכלי גדול מאד נאמר, דחם מקצתו חם כולו. אלא ע"כ דרק כשוראים דיש איזו השפעה מהחלק החם לצד השני אסור, משא"כ בכלי גדול דאין לו שום השפעה, מותר. ובאמת לפי"מ דסובר הרשב"א, דמכח חם מקצתו חם כולו, נבלע האיסור בכל הכלי, ומדבריו נראה דאפי" כשהצד השני קר אמרינן כן, וכמוש"כ היד יהודה הנ"ל, צ"ב, וכי לדבריו אפילו בכלי גדול מאד תלך הבליעה בכל הכלי, וזה דבר שאינו מסתבר. אלא נראה דהגדר הוא, דבמקום שחם קצת, אבל אינו יס"ב אסור, משא"כ במקום קר לגמרי, לא נבלע איסור כלל, וצ"ע בזה.

צ"ל, או דמיירי כשהכלי חם, כמוש"כ הנפש חיה, או דמאכל חם²¹ ודוק.

סיכום העולה מהנ"ל

היוצא לנו מזה, דיש מחלוקת בתוחב כף חולבת של מתכת בקדירה של בשר, אם צריך לשער גם נגד חלק הכף שחוץ לתבשיל, ושיטת המחבר להחמיר בזה, דחם מקצתו חם כולו, ורק במקום הפסד יש להקל, ואנן קיימא לן כהרמ"א להקל בזה, דאעפ"י דחם מקצתו חם כולו, מכל מקום אינו מוליך בליעתו בכולו.

י"א דהני מילי אם חלק הכף שחוץ לתבשיל לא נתחמם עדיין ליד סולדת, אבל אם נתחמם כל הכלי, אסור אפי' בשאר כלים שאינם של מתכות. אולם הרבה אחרונים מקילים בזה, ועל כן במקום דאינו צורך גדול, יש להחמיר בזה. לכן צריך לדקדק אם חלק הכף שחוץ לרוטב לא נתחמם עכ"פ במקצת, דאז צריך לשער ס' גם נגד אותו חלק, אבל במקם צורך גדול יש להקל בזה.

הרבה אחרונים סוברים, דכמו דא"צ ס' נגד חלק הכף שחוץ לרוטב, דאינו מפליט בליעתו מכולו, כמו"כ אינו נאסר אלא חלק הכף שבתוך הרוטב, דאין הבליעה מתפשטת בכל הכלי, אלא רק בחלק שבתוך התבשיל. אולם שיטת המג"א דשפיר נבלע האיסור בכל הכף נובכף מתכות אפי' אם החלק שמחוץ לרוטב קר, ובשאר הכלים רק אם כל הכלי חם. ושלא במקום הפסד מרובה צריך להחמיר, דכ"ה שיטת הגר"א, שו"ע הרב

חם מקצתו, ונגע איסור בצד הקר, נבלע בו האיסור, מדין חם מקצתו חם כולו, וצ"ל לעיין בפמ"ג סי' צ"ד במשב"ז ס"ק א', שהביא דבריו וכתב דכן עיקר לדינא. ומעתה אפי' אם נאמר שכל עובי הדופן אינו מתחמם מכח הקיטור, מכל מקום כיון שצד חיצוני של הדופן מתחתיו ומצידו שנוגעים בקיטור, וודאי נתחממו מכוחו, מעתה לפי הכלל דחם מקצתו לפי שיטת מהר"ם מ"ץ, יובלע החלב עכו"ם הקר בהכלי¹⁹ עכת"ד.

אמנם לענ"ד דשפיר יש להקל בזה²⁰, לפי"מ שכ' לעיל בשם תשובות נפש חיה, דאי אפשר לומר דנבלע בכלי כשהמאכל קר והכלי קר, ועל כרחך דמיירי כשהכלי חם, ודוקא בכה"ג נבלע בו האיסור. והרב עקשטיין מציין שם לדברי הפרמ"ג הנ"ל, שכתב להדיא, דאפי' אם הכלי קר, נבלע בו המאכל, ומסיים שקשה להקל נגד פרמ"ג מפורש. אולם לפי"מ שכ' לעיל לבאר כוונת הפרמ"ג, דמיירי כשהמאכל חם, ומש"ה נבלע המאכל בתוכו, שפיר יש להקל גם להפרמ"ג.

ואפי' אם נפשך לומר דפשטות דברי הפרמ"ג נראה דמיירי דהמאכל קר, מכל מקום לפי"ז נמצא דהפרמ"ג סותר דברי עצמו, שכ' במק"א בהדיא להקל כשהמאכל קר וכנ"ל. ועל כרחך או דהפרמ"ג חזר בו, או כמוש"כ לעיל, דהפרמ"ג מיירי דהמאכל חם, ולכן שפיר יש להקל. ובפרט לפי"מ שכתבתי לעיל בשם היד יהודה, דדברי מהר"ם מ"ץ כפשטיה הם חידוש דין שאין הדעת סובלתו, ועל כרחך

19 והרב מנייטרא, רצה לחדש מהלך חדש בדברי מהר"ם מ"ץ, דמיירי שיש בליעה במקום חם וגם במקום הקר, ובנה על דיוק של "האיסור" וכו', ואין להאריך בזה, דכבר מבאר שם הרב א' עקשטיין שליט"א שקשה לומר כן, עיי"ש.

20 ובפרט דכל השאלה היא לגבי איסור דרבנן, דמין במינו צריך ס' רק מדרבנן, ויש עוד איהו צדדים להקל בזה ואכמ"ל.

21 ומה שכ' הרב עקשטיין שם עוד, דמסתבר מאד שהרשב"א יודה למהר"ם מ"ץ בזה, שהלא לדברי הרשב"א יש בליעה ממקום חם למקום קר, הרי שיש השפעה מהמקום החם להבליע למקום הקר, כ"ש שיודה דאם נגע האיסור ממש במקום הקר, שיבלע ממקומו, עכ"ל, לדעתי זה אינו, דהרשב"א סובר שכשאיסור רותח נוגע בכף, נבלע משם בכל הכף, אפילו במקום הקר, וכמו שמצינו בכל מקום, שהרותח גורם להבליע בצונן, ובפרט כשהרותח תתאה. משא"כ אם נפל איסור על חלק הצונן שלמעלה, אין שום סכרא לאיסור, כיון דהוא צונן, ודוק.

מתכות אינו אסור, אלא כשידעינן דנתחמם כל הכלי, משא"כ במתכות אסור בסתם, דבחזקת דנתחמם כל הכלי, כיון דבמתכות המציאות היא דחם מקצתו חם כולו. ויש להחמיר בזה, ורק במקום הפסד יש להקל. ולענין לאסור השפוד כשהמאכל אסור, יש להחמיר יותר, דיש הסוברים דבכל אופן נאסר כל הכלי וכנ"ל [והיינו באיסור שמן, או לדידן דאמרינן א"א בקיאיין].

הש"ך הביא חידוש בשם מהר"ם מ"ץ, דבכלי של מתכות שנתחמם במקצת ונגע איסור בצד השני, נבלע האיסור שם. יש סוברים דאפי' אם המאכל קר והכלי קר, ג"כ נאסר הכלי, ולפי"ז רוצים לאסור כלים שעושים בהם גבינה. דאף שרק חלק החיצון של הכלי נתחמם ממש, אבל חלק הפנימי שנוגע בחלב אינו יס"ב, מכל מקום נבלע האיסור בכלי, מדין חם מקצתו חם כולו.

וכתבנו בשם אחרונים, דזה דבר שאין הדעת סובלתו, דמעולם לא מצינו דקר יהיה נבלע מקר, ועל כרחך דכוונת המהר"ם מ"ץ היא, דכל הכלי חם, ודוקא בכה"ג נאסר הכלי. ואעפ"י דמדברי הפרמ"ג נראה דמיירי דהכלי קר, צ"ל דמיירי כשהאיסור חם, דבשאר כלים נבלע רק כדי קליפה, כדין חם לתוך צונן, ובמתכות נאסר במקומו כולו, דלא שייך תתאה גבר, כיון דלמטה הוא חם, אבל כששניהם קרים, א"צ להחמיר כלל.

והמשנ"ב, אמנם במקום הפסד מרובה יש להקל. וכשכל הכף חמה, יש לדון אם יש להקל במקום הפסד, ומסתבר להקל.

שיטת המג"א, דכשנאסר גם חלק הכף שחוץ לרוטב, צריך להגעיל את כל הכף, ולא מהני אם מגעיל את חלק הכף שהיה בתוך התבשיל, כיון דאינו מוציא הבליעה מכל הכלי. אולם מפשטות דברי הרמ"א בסי' קכ"א מבואר, דשפיר מהני בכה"ג הגעלה למקצת הכלי, דכבכ"פ. ויש להקל בזה, דכ"פ הגר"א, שו"ע הרב והמשנ"ב, בצירוף שיטת הפוסקים דמעולם לא נאסר אלא החלק שהיה בתוך התבשיל.

הש"ך כתב, דאם נצלה בשר על שפוד אסור אצל האש, צריך ס' נגד כל השפוד, וביארנו דיש מחלוקת בכוונת דבריו. י"א דאם השפוד הוא של מתכות, צריך ס' נגד כל השפוד, אפי' כשחלק מהשפוד עדיין קר, דכשכלי של מתכות חם מאש ממש, אמרינן חם מקצתו חם כולו, ומוציא בליעתו מכולו [ובאיזה אחרונים נמצא חידוש, דכמו"כ אם צלו מאכל אצל האש ונתחמם המאכל מאש ממש, ואח"כ חתכוהו בסכין של ברזל, צריך ס' נגד כל הסכין, ויש להקל בזה].

אולם מאיזה אחרונים נראה, דרק כשנתחמם כל השפוד אסור, ואז אסור אפי' כשהשפוד אינו של מתכות. אלא שכשאינו של